

จากสิ่งแวดล้อมถึงการศึกษา

เพื่อชีวิตที่ดีกว่า

..... ระเบียบ สำนัก

"ความจริง" เป็นสิ่งแปลกแล้วจากเงื่อนไขต่าง ๆ แม้กาลเวลาและยุคสมัย จึงควรถือว่าคือสัจธรรม โดยเหตุที่ไม่มีทั้งการเกิดและดับ ทั้งที่กล่าวกันว่า **"ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย"**

ดังนั้น ไม่ว่าบุคคลใดผู้ถือกำเนิดมาสู่โลกแม้ต่างกันด้วยยุคสมัย หากค้นพบความจริงแล้วมุ่งมั่นรักษาไว้ได้อย่างมั่นคง ควรเป็นที่เชื่อถือได้ว่าน่าจะสามารคนำชีวิตตนเองให้ดำเนินต่อไปอย่างราบรื่นจนถึงวาระสุดท้ายตามกฎแห่งกรรม แม้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกจะเป็นไปอย่างไรก็ตาม

"การศึกษา" ถือเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต ดังนั้นหากใช้ความจริงเป็นที่ตั้งน่าจะช่วยให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งว่า การเรียนซึ่งได้รับความรู้จากการนำปฏิบัติ หรืออาจกล่าวว่า **"งานพื้นฐานประสบการณ์"** โดยที่มีเหตุและผลสืบเนื่องมาจากธรรมชาติซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองโดยแท้ ย่อมนำไปสู่การหยั่งรู้ความจริงได้ทุกเรื่อง กระทั่งทุกสาขาวิชาอันปรากฏหลากหลายอยู่บนพื้นฐานด้านรูปวัตถุซึ่งมีมนุษย์เป็นผู้กำหนด อีกทั้งยังจำแนกแยกแยะออกไปอย่างปราศจากที่สิ้นสุด

"สถาบันการศึกษา" ซึ่งมีแนวโน้มสะท้อนให้เห็นภาพในด้านรูปแบบของสิ่งก่อสร้าง อีกทั้งมีเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงตำราอย่างหลากหลายแม้ เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยที่ปรากฏขึ้นแล้วก็มีเปลี่ยนแปลงอีกทั้งรวดเร็วยิ่งขึ้น มักนำเอาเหตุผล **"ความทันสมัย"** มาเน้นความสำคัญอย่างต่อเนื่องกัน แต่มีการเพ่งเล็งแนวคิดไปยัง **"การรับ-หลักสูตรกับการมีครูอาจารย์ปริญญาดูชั้น"** โดยที่เชื่อตามกันว่าการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า อีกทั้งเน้นถ่ายทอดเงื่อนไขสู่รุ่นหลัง

หากมองจากรากฐานความรู้ลึกที่อิสระระดับหนึ่ง ย่อมช่วยให้เห็นได้สองด้านและพบว่า สิ่งดังกล่าวแล้วล้วนอยู่บนพื้นฐานด้านรูปวัตถุซึ่งโดยสัจธรรม หากไม่มีตัวตนเป็นความจริงให้ยึดถือได้หรือไม่ ถ้าให้ความสำคัญอย่างขาดเหตุผลกลับมีโอกาสนำคนไปสู่สิ่งไร้สาระในที่สุด

ถ้าบุคคลใดรู้ได้เท่าทันต่อสิ่งดังกล่าวย่อมเห็นว่า ไม่ว่าจะก้าวไปไกลแค่ไหนและไม่ว่าใครจะผ่านการสัมผัสกับบรรยากาศสิ่งแวดล้อมซึ่งกล่าวแล้วขึ้นไปสู่ระดับสูงเพียงใดก็ตาม หากขาดรากฐานอันพึงหยั่งรู้ถึงความจริงได้อย่างลึกซึ้ง หรือไม่อาจรักษาสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วไว้อย่างมั่นคง ย่อมแสดงนิสัยซึ่งชอบอ้างสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่นอกตัว อีกทั้งสะท้อนภาพพฤติกรรมนำปฏิบัติซึ่งมุ่งทิศทางสร้างผลเสียหายทั้งแก่ตัวเองและสังคมรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับอย่างปราศจากการหยั่งรู้ได้ถึง

ในเมื่อทุกสิ่งปรากฏให้สัมผัสได้ ต่างมีเหตุอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์ และหวนกลับมามีผลสนองต่อจิตใจ-มนุษย์ผู้นำสัมผัสเป็นธรรมจักร ดังนั้นไม่ว่าใครจะมองสู่ชีวิตใดหรือสิ่งใด ถ้ามุ่งประเด็นไปที่เหตุเพื่อค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด หากรากฐานจิตใจอิสระถึงระดับหนึ่งย่อมพบเองว่า เกิดจากรากฐานความรู้ลึกของตนเองโดยแท้ แม้การเขียนเรื่องนี้ย่อมมีเหตุปัจจัยเป็นสัจธรรมปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจผู้เขียนอย่างปฏิเสธเสียมิได้

ดังนั้น การนำสิ่งต่าง ๆ มาเขียนหรือพูด ยิ่งได้ปฏิบัติจนเป็นผลเห็นจริงแล้วจึงนำมาเขียนมาพูด ย่อมมีผลช่วยให้ตนมีโอกาสหยั่งรู้ความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น จงอ่านจากผลการปฏิบัติได้แล้วว่า **"บุคคลใดยังมุ่งหาเหตุที่ผู้อื่นสิ่งอื่นคือผู้ซึ่งตกอยู่ในสภาพล้มตัวเองอย่างเห็นได้ชัดเจน"** ดังนั้นจึงเชื่อมั่นต่อไปอีกว่า ตนพึงต้องรับผลจากพฤติกรรมอันมีผลหวนกลับมาหา ไม่ว่าจะปรากฏออกมาในลักษณะใด

อนึ่ง จากธรรมชาติของมนุษย์อันพึงต้องอยู่ร่วมกัน บุคคลใดตกอยู่ในสภาพดังได้กล่าวแล้วคงหาใช่ว่ามีเพียงคนเดียวเท่านั้น ดังนั้นปรากฏการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในกลุ่มใดก็ตามน่าจะเป็นลักษณะหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานความหลากหลาย และหากมีการแสดงออกจากบางคนในกลุ่มย่อมมีรายอื่นติดตามมา และตาม ๆ กันมาอีกเป็นภาพของการร่วมกระแส โดยที่ทั้งสองด้านไม่ว่าบนพื้นฐานทิศทางซึ่งโต้แย้งหรือคล้อยตามกัน หากสนใจนำมาคิดค้นหาความจริงย่อมพบว่าคือธรรมชาติของมนุษย์ในสังคม ไม่ว่าใครเริ่มต้นจากเรื่องใดและเหตุเกิดขึ้นที่ใด

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดย่อมมาถึงจุดซึ่งมีผู้เริ่มเข้าใจและยอมรับได้จากเหตุและผลซึ่งอยู่ในรากฐานตนเองก่อนอื่น ไม่ว่าเหตุการณ์จะบานปลายออกไปอีกทั้งก่อความเสียหายมากน้อยแค่ไหน ซึ่งหากมองได้ไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควรอาจเข้าใจว่า ท่ามกลางกระแสความขัดแย้ง หลายคนอาจอ้างว่า **"คนต้องการช่วยผู้อื่นแม้ช่วยเหลือสังคม"** โดยที่กรณีเช่นนั้น เรามักพบเห็นเสมอ ๆ

หากมองได้ลึกซึ้งถึงระดับหนึ่งน่าจะเข้าถึงสังขารและพบว่า **"บุคคลใดสามารถทำได้ก่อนโดยไม่แสดงการโต้ตอบใด ๆ จากความรู้สึกที่ไม่คิดใจนั่นเอง คือผู้ซึ่งควรถือว่าช่วยได้อย่างแท้จริง"** เนื่องจากเป็นฝ่ายเริ่มต้นทำให้ด้านที่กล่าวถึงความร้อนแรงซึ่งเป็นอีกฝ่ายหนึ่งเกิดสติและคิดได้ และบุคคลผู้มีความสมบัติดังกล่าวอยู่ในตัวย่อมมีสังขารเกิดจากการนำปฏิบัติอย่างจริงจังมาแล้วถึงช่วงหนึ่งเช่นที่กล่าวกันว่า **"ทำให้ผลปรากฏเป็นความจริงแล้วจึงนำมาพูด"** อีกทั้งคนผู้มีความสมบัติเช่นนี้ย่อมมีลักษณะ **"เน้นลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังมากกว่าพูด"**

เมื่อกล่าวถึง **"สิ่งแวดล้อม"** หากมนุษย์ไม่ตกอยู่ในสภาวะลืมหืมตาโดยทำให้หน้าเอาจุดประสงค์อย่างอื่นมาแอบแฝงเข้าไว้ทำให้มองไปที่สิ่งอื่น ไม่ว่าจะเป็นป่า ฝนฟ้าอากาศ น่าจะมีธรรมชาติซึ่งนึกถึงมนุษย์ด้วยกันเองและเริ่มต้นจากตนเป็นสำคัญ และสานความรู้ความเข้าใจถึงผู้อื่นจากรากฐานจิตใจที่อิสระระดับหนึ่งแล้ว เพื่อหวังเข้าใจถึงเหตุที่แท้จริงได้อย่างลึกซึ้ง และสิ่งนี้น่าจะเป็นเหตุสำคัญที่สุดของปัญหาทุก ๆ เรื่อง

มนุษย์ทุกชีวิตต่างก็ถือสังขารกำเนิดจากพื้นดินผืนเดียวกันมาสู่บรรยากาศบนพื้นผิวโลก แม้พรรณไม้และสัตว์ซึ่งปรากฏอย่างหลากหลายต่างก็เป็นสิ่งมีชีวิตและดำรงอยู่ร่วมกัน อีกทั้งพึ่งพาซึ่งกันและกันบนพื้นฐานธรรมชาติเพียงมองภายในกรอบของพรรณไม้ก็จะพบกับสังขารว่า มีทั้งต้นใหญ่ต้นเล็กอีกทั้งยังมีพันธุ์เดียวกันและต่างพันธุ์กันร่วมชีวิตโดยมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ สานถึงกันเป็นกระบวนการ และถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุมีผล

อนึ่ง ต้นซึ่งเติบโตใหญ่กว่าย่อมมีหน้าที่ให้ทั้งร่มเงาและความชื้น รวมถึงปกป้องคุ้มครองต้นเล็กให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายเช่นกระแสลมพายุและสิ่งอื่น ๆ เพื่อวันหนึ่งข้างหน้าจะมีโอกาสเติบโตขึ้นเป็นต้นใหญ่ สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์พร้อมยิ่งขึ้น และต้องไม่ลืมว่าอีกด้านหนึ่งจำเป็นต้องมีรากฐานหยั่งลงสู่ใต้ผิวดินลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วยทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อช่วยให้ตัวเองมีความมั่นคงแข็งแรงจากทุกแง่มุมอย่างได้สัดส่วนกับการเติบโตสู่ด้านบน ซึ่งประเด็นนี้น่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม

ส่วนต้นเล็กก็หาใช่ถ่มมองว่ามีแต่หวังพึ่งพาอาศัยต้นใหญ่ด้านเดียวเท่านั้น หากทำหน้าที่ปกป้องรักษาความชุ่มชื้นและความสมบูรณ์ที่ผิวดินให้พร้อมมูลยิ่งขึ้น เพื่อคุ้มครองความสมบูรณ์ของดินไม่ให้ถูกกระแสน้ำชะล้างไป อีกทั้งมีผลเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่รากฐานต้นใหญ่ทั้งแก่ต้นใหญ่และตัวเองด้วย นอกจากนั้นยังอาจเป็นที่พึ่งพาของชีวิตสัตว์บางชนิดซึ่งอานวยประโยชน์ให้แก่ระบบนิเวศธรรมชาติอันเป็นพื้นฐานรองรับการดำรงอยู่ของทุกชีวิตให้มีความมั่นคงอยู่ได้

อย่างไรก็ตาม **"ต้นไม้เป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งธรรมชาติกำหนดมาให้มีลักษณะค้ำค้ำค้ำค้ำ"** รากฐานของต้นไม้จึงหมายความว่า **"ระบบรากซึ่งหยั่งลงสู่ใต้ผิวดิน"** อันพึงต้องอาศัยการคุ้มครองจากชีวิตที่มีโอกาสวิวัฒนาการบนพื้นฐานธรรมชาติซึ่งไปไกลกว่า โดยเฉพาะเน้นที่มนุษย์

หากกล่าวให้ชัดเจน "มนุษย์หาใช่มีเพียงชีวิตและร่างกาย อีกทั้งหาใช่ชีวิตซึ่งมีลักษณะยึดติดที่คน เช่นคนไม้ แต่สามารถเคลื่อนไหวและเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ และรากฐานหมายถึงความรู้สึกนึกคิดซึ่งแฝงไว้ด้วยจิตวิญญาณที่กำหนดทิศทางอย่างเป็นธรรมชาติ และหาใช่กำหนดทิศทางมุ่งไปข้างหน้าด้านเดียว หากยังกำหนดความมั่นคงยั่งยืนจากความรู้สึกที่มุ่งบทวนเหตุการณ์ซึ่งผ่านพ้นมาแล้ว ช่วยให้เกิดสัจอันพึงช่วยให้แนวคิดจากรากฐานตนเองลุ่มลึกยิ่งขึ้นด้วยเหตุและผล"

ดังนั้น"รากฐานของมนุษย์"จึงหมายถึงภาวะจิตใจซึ่งด้านหนึ่งมีเงื่อนไขแฝงเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว กับอีกด้านหนึ่งมีจิตวิญญาณเป็นชุมพลจากสภาวะอันเป็นธรรมชาติ หากรากฐานเปิดกว้างย่อมช่วยให้พลังปรากฏออกมาอย่างอิสระโดยไม่เว้นหมดคงมีแต่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่การณ์จะเปิดกว้างได้จำเป็นต้องชำระล้างอิทธิพลเงื่อนไขจากสิ่งภายนอกที่เข้าไปแอบแฝงอยู่แล้วให้ลดน้อยลงเป็นลำดับ จึงจะช่วยให้สามารถมองเห็นสรรพชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งถึงแก่นแท้ยิ่งขึ้น

ดังนั้นถ้าเอาสังขารซึ่งสะท้อนภาพให้เห็นว่า"มนุษย์ทุกชีวิตเกิดจากพื้นดินมาสู่ผิวพื้นโลก" กลับมาเพื่อพิจารณาบทวนอีกครั้งหนึ่งน่าจะเข้าใจได้ลึกซึ้งกว่าเดิมว่า "พื้นดิน" ในความหมายซึ่งมีเหตุผลสัมพันธ์ถึงมนุษย์เพื่อนำมาใช้เป็นสังขารพื้นฐานของการศึกษา น่าจะหมายถึงเหตุอันมีปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์เองเป็นธรรมชาติก่อนอื่น ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อหวังนำสู่ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ดังเช่นที่เคยมีการสอนไว้ในอดีตว่า"จงเป็นผู้ดำเนินชีวิตอย่างคิดพื้นดิน" ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายต่อการนำมาคิดวิเคราะห์หาเหตุผลอย่างยิ่ง และหากใครมองเห็นย่อมมีผลสนองตอบชีวิตตนเองสู่แนวทางที่มั่นคงยิ่งขึ้น

ดังนั้นพื้นดินในที่นี้จึงหาใช่หมายถึงเพียงสิ่งซึ่งแต่ละคนใช้เป็นที่รองรับพฤติกรรมของร่างกายและเป็นที่เกิดของชีวิตเท่านั้น หากหมายถึงสังขารอันมีเหตุผลเชื่อมโยงถึงกันระหว่างทั้งสองด้าน โดยที่ปรากฏเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์เองซึ่งเรียกว่า"จิตสำนึกกับผัสขบ" ช่วยให้แต่ละคนมีความรักและผูกพันอีกทั้งหยั่งรู้ได้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่งทั้งหลายที่ร่วมชีวิตอยู่กับตนได้อย่างลึกซึ้ง และไม่เพียงมุ่งให้ความสำคัญแก่พื้นดินอันถือเป็นถิ่นเกิดและที่อยู่อาศัยมาแล้วเท่านั้น หากยังสานเหตุและผลถึงสรรพชีวิตและสิ่งอื่น ๆ ซึ่งต่างก็ถือกำเนิดและมีความเป็นมาจนถึงดับไปร่วมพื้นดินและโลกเดียวกันกับตนด้วย

ถ้าเข้าถึงความจริงได้ว่าทุกสิ่งมีเหตุผลผลปรากฏจากรากฐานจิตใจมนุษย์ย่อมเข้าใจเองว่า "อดีต-ปัจจุบัน-และอนาคต"คือกระแสเงื่อนไขซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงหมุนวนเป็นธรรมจักรอยู่ในความรู้สึกนึกคิดอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคน เพื่อหวังให้วิถีชีวิตที่มีโอกาสสัมผัสกับความหลากหลายของสรรพสิ่งต่าง ๆ ภายในกระบวนการของสิ่งแวดล้อมบังเกิดผลให้วิถีชีวิตตนเองดำเนินไปได้มั่นคงยิ่งขึ้น

เรามักได้ยินคำปรารภเป็นครั้งคราวว่า"คนแก่ชอบพูดถึงอดีต" หากนำประเด็นนี้มาคิดวิเคราะห์ด้วยใจที่เป็นกลาง โดยใช้ความจริงที่ว่า"ทุกสิ่งทุกอย่างมองได้สองด้าน" และ"ทุกชีวิตย่อมมีอดีต"เป็นพื้นฐานการคิดย่อมช่วยให้เข้าใจได้ว่า "พูดเพราะหลงอยู่กับอดีต หรือพูดเพื่อเสริมสร้างรากฐานให้มีสัจยิ่งขึ้น" คนซึ่งไม่พูดถึงเลยเพราะไม่อาจมองเห็นความสำคัญและความหมายที่แท้จริงไม่แตกต่างไปจากผู้ซึ่งพูดเพราะหลงอยู่กับมัน แต่กรณีหลังยังอาจแก้ไขได้ง่ายกว่าเพราะยังไม่ไกลตัวมากนัก

ถ้าผู้พูดกล่าวอย่างรู้เหตุผลเพื่อหวังเตือนสติยอมไม่เพียงเกิดจากคนแก่เท่านั้น ยิ่งถ้ารู้ได้ตั้งแต่วัยเยาว์ย่อมมองเห็นโอกาสที่ตนพึงปฏิบัติมุ่งสู่ทิศทางสร้างสรรค์ได้อย่างมั่นคงและก้าวไกลยิ่งขึ้น เนื่องจากชีวิตเข้าถึงสัจจะได้เร็ว ดังนั้นการคิดและพูดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตหากเกิดจากความเป็นผู้หยั่งรู้ได้จริงยอมไม่ผูกติดอยู่กับวัยหรือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น แต่เกิดจากรากฐานที่อิสระถึงระดับหนึ่งแล้ว

อนึ่ง ชีวิตแต่ละคนเท่าที่ผ่านพ้นมาได้ ไม่ว่าวัยมากน้อยแค่ไหนย่อมมีอดีตด้วยกันทั้งนั้น และสิ่งซึ่งปรากฏจาก

เหตุที่อยู่ในรากฐานตนเองมาแต่อดีต ซึ่งได้นำปฏิบัติแล้วรวมถึงบังเกิดผลเป็นความจริงอย่างชัดเจนแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า**"คนได้พิสูจน์ด้วยตัวเองแล้ว"** ไม่ว่าในช่วงนั้นผลซึ่งปรากฏจะทำให้รู้สึกนิยมชมชอบหรือไม่พึงปรารถนา เมื่อถึงช่วงถัดมาน่าจะเหลืออยู่เพียงความรู้ได้ถึงความจริงเท่านั้น

ดังนั้น บุคคลผู้ซึ่งไม่มองข้ามความสำคัญของอดีตช่วยให้ตนสะสมไว้ในรากฐานความรู้ลึกอย่างถึงส่วนลึก หากชีวิตมีโอกาสดำเนินต่อมาอย่างปราศจากภาวะสับสน ย่อมสามารถหยั่งรู้ความจริงโดยเฉพาะเริ่มต้นจากสภาวะซึ่งมุ่งที่ตัวเองก่อนและสานถึงชีวิตอื่นสิ่งอื่นได้อย่างลึกซึ้ง ดังที่หลักธรรมได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า **"จงเป็นผู้รู้จักทวนกลับมาพิจารณาบทวนที่ตัวเองเพื่อหวังเสริมสร้างสภาวะในรากฐานให้มั่นคงยิ่งขึ้น"**

ในช่วงที่ผ่านมามักพบว่า มีการหยิบยกเอากระแสการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปวัตถุรวมถึงรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเรียกกันว่า**"โลกาอนุวัฒน์"** และช่วงถัดมาไม่นานก็เปลี่ยนมาเป็น**"โลกาวิวัฒน์"** อีกทั้งระหว่างช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงยังสะท้อนให้รู้สึกได้ถึงกระแสความขัดแย้งระหว่างสองข้อหลังจากนำมาพิจารณาและก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงเรื่องราวต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวาง

จากประสบการณ์เท่าที่ตนได้รับโอกาสให้เข้าไปสัมผัสกับเรื่องราวและเหตุการณ์รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นนี้แม้เริ่มจากความขัดแย้งในเรื่องข้อ สานไปถึงลักษณะแนวคิดทั่ว ๆ ไปทำให้รู้สึกว่า ส่วนใหญ่มีน้ำหนักมุ่งเน้นทิศทางการมองไปยัง**"โลกในความหมายซึ่งอยู่บนฐานด้านรูปวัตถุ"** จึงยิ่งมุ่งทิศทางสู่ความหลากหลายมากขึ้น และไม่อาจจบลง ณ จุดใดให้เชื่อมั่นในเหตุและผลได้อย่างชัดเจน

ถ้าสามารถมองสู่มุมกลับช่วยให้เห็นสังขารซึ่งได้กล่าวไว้อย่างเด่นชัดแล้วว่า**"ทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุปรกฏอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองและหลังจากนាំปฏิบัติแล้วย่อมมีผลถึงตนด้วย"** น่าจะช่วยให้ทวนกลับมาพิจารณาและพบความจริงว่า **"โลกซึ่งอยู่ในรากฐานความรู้สึกนึกคิดและความเข้าใจของคนโดยที่แต่ละคนต่างก็มีเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว คนควรมุ่งความสนใจสู่การเรียนรู้และค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด"**

ถ้าใครสามารถเข้าถึงทิศทางนี้ได้และนាំปฏิบัติอย่างแน่วแน่มิยอมพบในที่สุดว่า มีสัจธรรมกลมเช่นกัน หากหมายถึงความกลมซึ่งเน้นที่ใจกลางและปลอดแล้วจากเปลือกหรือผิวอันน่าจะหมายถึง**"อิสรภาพจากภายในรากฐาน"** หากใช้ความกลมซึ่งมองมาจากภายนอกและเห็นได้แต่เปลือกไม่

ดังนั้นความแตกต่างระหว่างสองด้านของโลกซึ่งหากมองอย่างเน้นความสำคัญสู่การศึกษาที่หวังผลมุ่งสู่ทิศทางการเรียนรู้ถึงความจริง น่าจะมุ่งสู่ด้านซึ่งนำมาชี้แจงไว้ในช่วงหลัง อันหมายถึงภาวะว่างเปล่าของรากฐานจิตใจ โดยที่ปลอดแล้วจากความรู้สึกยึดติดอยู่กับสิ่งต่าง ๆ แม้กระทั่งประโยชน์หรือโทษซึ่งหวังว่าจะเป็นผลสนองต่อร่างกายตนเอง ช่วยให้สามารถเข้าถึงความจริงได้ทุกกรณีโดยที่เห็นได้ชัดเจนว่า **"ทุกชีวิตและทุกสิ่งต่างร่วมอยู่บนรากฐานเดียวกันหมด"**

ความสมบูรณ์พร้อมของความเป็นมนุษย์ในความหมายซึ่งหยิบยกมาใช้กำหนดเป็นเจตนารมณ์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา น่าจะอธิบายจากตัวเองและจบลงได้ ณ จุดนี้หรือมิใช่

ทั้งนี้และทั้งนั้น สิ่งซึ่งนำมากล่าวชี้แจงไว้แล้วทั้งหมด ตนไม่มีความประสงค์ที่จะปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงของรูปวัตถุซึ่งถือเป็นสังขารมาจากด้านหนึ่ง ดังได้กล่าวไว้เป็นช่วง ๆ ว่า ทุกสิ่งต่างมองได้สองด้าน แต่ขออนุญาตชี้ถึงลงไปอีกระดับหนึ่งบนพื้นฐานโครงสร้างความคิดของมนุษย์ว่า ด้านหนึ่งอันถือเป็นรากฐานและมีธรรมชาติซึ่งยิ่่งนำใช้ประโยชน์ก็ยิ่งเพิ่มพูนทั้งความลุ่มลึกและกว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนอีกด้านหนึ่งถือเป็นส่วนปลายเมื่อนำใช้ประโยชน์ย่อมหมดสิ้นไปตามเหตุและผล ดังนั้น**"การคิดแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หลังจากนាំปฏิบัติจึงไม่ช่วยให้มีผลแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง หากก่อให้เกิดสภาพทำลายตัวเองหนักมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ"**

ดังนั้นถ้าบุคคลใดดำรงชีวิตอยู่อย่างประมาท โดยที่ขาดความสนใจนำปฏิบัติเพื่อให้โอกาสร่างกายตนเองตามหน้าที่ซึ่งธรรมชาติได้มอบมาให้เป็นส่วน ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึก เข้าถึงรากฐานจิตใจได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมทำให้รากฐานตัวเองเปลี่ยนสภาพการทำงานที่นำมาส่งผล-คนและชีวิตอื่นสิ่งอื่นอย่างปราศจากการหยิ่งรู้ได้ถึงเหตุและผล

ทุกคนพึงมีหน้าที่จัดการศึกษา และการศึกษาซึ่งพึงจัดการโดยมุ่งที่ตนเองซึ่งธรรมชาติได้มอบมาให้ ถือ-สัจจะมุ่งเน้นที่การคิดค้นหาความจริงเพื่อหวังให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบ ณ จุดหนึ่งเดียวกันระหว่างตนกับสังคม ในเมื่อชีวิตได้มอบสิทธิและโอกาสบนแนวทางนี้ไว้แล้วอย่างเต็มที่ เนื่องจากช่องทางค้นหาความจริงจากตนเองไม่มีอิทธิพลอำนาจใด ๆ จากภายนอกจะมาปิดกั้น และไม่ต้องใช้เงินรวมถึงวัตถุใด ๆ จึงไม่น่าจะมีข้ออ้างใด ๆ ทั้งสิ้น เหตุและผลจึงอยู่ที่ตนเองอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นจึงน่าจะตระหนักได้ชัดเจนว่า "บุคคลผู้สามารถจัดการศึกษาตัวเองเป็นผลสำเร็จอย่างมีทัศนคติของเหตุและผล ย่อมสามารถจัดการศึกษาในค่านิยมภายนอกสำเร็จเป็นสังฆธรรมอย่างสอดคล้องกันด้วย"

ในมุมตรงข้าม หากบุคคลใดแม้ชีวิตผ่านพ้นมานานพอสมควรแล้ว ยังมีธรรมชาติมองผู้อื่นสิ่งอื่นอย่างมุ่งทิศทางออกจากตนเองด้านเดียว แม้ว่าจะผ่านการศึกษาในสาขาวิชาการจัดการศึกษามาแล้วและได้ปริญญาสูงแค่ไหน โดยสังฆธรรมควรถือได้ว่าขาดความรู้เรื่องการศึกษาที่แท้จริง

อนึ่ง คำกล่าวที่ว่า "มนุษย์ทุกชีวิตเมื่อเกิดมาแล้ว ย่อมแสวงหาความสุขด้วยกันทั้งสิ้น" ความสุขที่แท้จริงจะบังเกิดได้ มนุษย์แต่ละคนซึ่งดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันและถือหลักพึ่งพาซึ่งกันและกัน พึงควรเข้าใจในสัจจะและถือสัจจะอันหมายถึงการพึ่งเหตุและผลในตนเองและข้อสัจยต่อสิ่งดังกล่าว และทำความเข้าใจในสิ่งซึ่งปรากฏอย่างในรากฐานได้อย่างลึกซึ้ง อันถือเป็นเหตุแห่งความเป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยที่ความเป็นไปได้ย่อมปรากฏขึ้นเมื่อแต่ละคนมุ่งสู่จุดนี้เท่านั้น แม้นพื้นฐานความหลากหลายของมนุษย์จะทำให้มีสภาพที่ต่างกรรมต่างกาลเวลากันก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาและถือเป็นธรรมชาติของสังคมโดยแท้.